

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA FYZIKY, CHEMIE A ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

**Aspekty výuky finanční gramotnosti na středních odborných
školách**

Bakalářská práce

Brno 2016

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.

Vypracovala:

Alena Koktavá

*„Děkuji Mgr. Pavlu Pecinovi, Ph.D. za poskytnutí odborných rad a konzultací
při zpracovávání bakalářské práce.“*

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

„Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.“

.....

Alena Koltavá

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

KOKTAVÁ, Alena: Aspekty výuky finanční gramotnosti na středních odborných školách. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra fyziky, chemie a odborného vzdělání, 2016. 60 s. Vedoucí práce Mgr. Pavel Pecina, Ph.D.

ANOTACE

Bakalářská práce pojednává o finančních produktech denní potřeby občanů České republiky z bankovního sektoru a možnostech začlenění výuky této problematiky, včetně možných metodik, do učiva středních škol. Cíle této bakalářské práce jsou v zásadě dva. Představit a popsat pojem finanční gramotnost a jeho opodstatněnost v současné době a seznámit se se základními pojmy, které se v této oblasti objevují.

Navrhnout základní schémata pro zařazení této problematiky do středoškolského učiva včetně konkrétních metod výuky.

Pro žáky je nutné, aby svoje případné znalosti o vydělávání peněz, peněžních výdajích, spoření a investicích dokázali přenést do praxe. Je potřebné, aby se žáci nejpozději v rámci středoškolského studia naučili porozumět základním finančním termínům, porozuměli penězům, aby uměli sestavit a vést rozpočet domácnosti apod.

KLÍČOVÁ SLOVA

Finanční gramotnost, Peněžní gramotnost, Bankovní produkty, Platební karty, Spoření, Finance, výuka, Peníze

ABSTRACT

The Bachelor thesis deals with financial products of the daily needs of the citizens of the Czech Republic from the banking sector and the possibilities of integrating the teaching of this issue, including possible methodologies into the curriculum of secondary schools. The objectives of this thesis are in principle two. To introduce and describe the concept of financial literacy and its merits in the present and to become familiar with the basic concepts in this area.

To propose a basic schemes for the inclusion of this issue in the secondary curriculum, including the specific methods of teaching.

For students it is necessary to transfer their knowledge about making money, cash spending, savings and investment into practice. It is important to make the students at

the latest within the secondary education learn to understand basic financial terms, understand the money that they could build and maintain a household budget, etc..

KEYWORDS

Financial literacy, Monetary literacy, Banking products, Debit cards, Savings, Finance, Education, Money

OBSAH

Úvod	7
1 Finanční gramotnost	10
1.1 Vymezení finanční gramotnosti	10
1.2 Rozdělení finanční gramotnosti.....	11
2 Peněžní gramotnost	12
2.1 Definice peněžní gramotnosti.....	12
2.2 Historie bankovníctví	12
2.3 Bankovní účty.....	14
2.3.1 Běžný účet.....	15
2.3.2 Spořicí účet	16
2.4 Platební karty.....	17
2.5 Spoření.....	20
2.5.1 Termínovaný vklad	20
2.5.2 Doplnkové penzijní spoření	21
2.5.3 Stavební spoření.....	22
2.6 Financování	24
2.6.1 Spotřebitelské úvěry	24
2.6.2 Hypoteční úvěry.....	26
3 Cíle, obsah a technologie výuky finanční gramotnosti na středních školách	29
3.1 Cíle středoškolského odborného vzdělávání z pohledu výuky finanční gramotnosti.....	29
3.2 Obsah výuky finanční gramotnosti v rámci středoškolského vzdělávání	31
3.3 Metody výuky finanční gramotnosti	31
3.4 Příprava výuky finanční gramotnosti na středních školách.....	33
Závěr	45
Resumé	46
Seznam použitých pramenů	47
Seznam příloh	49
Seznam tabulek	49
Přílohy	50

Úvod

Po významných politických a návazně hospodářských změnách v zemích střední Evropy po roce 1989 nabídka zboží a služeb v současné České republice výrazně vzrostla a tento trh se stejně jako další v tomto regionu stal skvělým odbytištěm pro již nasycené trhy západní. Dostupnost zboží i služeb, zajištěná současně obrovským rozmachem finančních služeb a rozmanitou nabídkou finančních produktů, umožňuje prakticky každému občanu mít takřka cokoli a vlastně obratem. Tato snadnost a dostupnost je však pouze silně relativní, neboť s sebou přináší i četná, často velmi významná úskalí. Co to znamená pro občana jako spotřebitele? Nutnost alespoň základní znalosti finanční problematiky a orientace v ní.

Přestože žijeme již čtvrt století v demokratické společnosti založené na principech kapitalismu, v českých domácnostech se stále významně objevuje konzervativní chování ve vztahu k úsporám a hlavně k zadluženosti. Na základě výše uvedeného ale postupně dochází ke změně tohoto přístupu, rostou tendence k rychlé spotřebě a důsledkem je i rostoucí míra zadlužení našich občanů. Možnost si počkat na nějaké zboží či službu (čili odložená spotřeba) ustoupila v rychlém tempu života u značné části obyvatelstva potřebě mít vše pokud možno ihned. Tato tendence však s sebou přináší celou řadu rizik. Občané se často důkladně s nabízenými finančními produkty neseznámí a mnohé společnosti a jejich zástupci z důvodu růstu jejich tržeb či provizí se jim je ani nesnaží vysvětlit.

Cílenou snahou vyspělých zemí celého světa, k nimž se dnes Česká republika řadí, je udržet vysokou úroveň masového konzumu, což je významně podporováno i v médiích. Zkrácení životního cyklu výrobků, častější obměna v typech a modelech výrobků (inovace) a služeb a s nimi spojené zavádění splátkových prodejů vede ke snahám spotřebitelů mít nabízený produkt ihned, ačkoli na něj často nemají své vlastní finanční prostředky. Ale na trhu se nabízí tolik lukrativních možností, jak získat potřebné finanční zdroje a zdánlivě bez námahy a problémů a rychle - a o to přeci v dnešní době hodně lidem jde. Rychle. Hned. Žádná z těchto líbivých reklam ale neinformuje o důsledcích, dostane-li se spotřebitel do situace, kdy má problém se splácením.

A nejen to. V blízké budoucnosti se u nás totiž rozplývá příslib klidného dožití po odpracování určitého počtu let, neboť dochází ke stárnutí populace. Jedná se o takzvané relativní stárnutí populace, což představuje velký problém z hlediska zvyšování ekonomické zátěže populace. Stávající sociální systém, ač se jej snaží různé vlády různě měnit, v budoucnu nebude schopen zajistit požadavky rostoucího procenta občanů závislých na pomoci státu. Občané se budou nuceni naučit zacházet s osobními financemi a zajistit se do budoucna sami. Již nyní vznikají problémy s přerozdělováním, některé sociální skupiny občanů jsou protěžovány na úkor jiných. Nutnost vytvoření nového směru sociální politiky a vyšší finanční gramotnost jsou nevyhnutelné pro fungování systému v příštích letech.

Když se kolem sebe rozhlédneme, tak každý den potkáváme několik desítek lidí. A co myslíte: „Mají tito lidé běžný účet, platební kartu nebo využívají nějaký jiný finanční produkt?“ V drtivé většině případů určitě ano, i když je potřeba si uvědomit, že i v současnosti existuje vysoké procento populace, pro které je jediným finančním produktem složenka a kam patří zejména občané dříve narození. Ale pokud má občan nějaký produkt, je předpoklad, že jej dokáže používat. Ale používá ho tak, aby pro něj byl přínosem a ne přítěží? Dokáže se orientovat ve světě financí? Možná se dovede orientovat ve svém rodinném, finančním rozpočtu, ale co dál? Je dostatečně finančně gramotný? Každý z nás je svým způsobem gramotný. Důležitá je míra této gramotnosti, která následně významně ovlivňuje využití jednotlivých produktů. „Finanční vzdělávání je klíčovým prvkem v ochraně spotřebitele na finančním trhu a vedle zajištění informovanosti, tedy dostupnosti informací v přiměřeném rozsahu a transparentní, srozumitelné a srovnatelné formě a dále adekvátního postavení spotřebitele ve smluvním vztahu, tzn. ochrany a efektivního prosazování spotřebitelských práv, je jedním ze tří pilířů přístupu Ministerstva financí České republiky k ochraně spotřebitele na finančním trhu. Informovaný, vzdělaný občan jako spotřebitel s vyváženým postavením ve smluvním vztahu je plnohodnotným účastníkem na finančním trhu a je schopen přijímat odpovědná rozhodnutí. Finanční vzdělávání v rychle se rozvíjející oblasti finančních produktů a služeb podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a vede k pochopení a přijetí osobní odpovědnosti za finanční zajištění sebe i své rodiny. V širším kontextu rovněž vede k uvědomění si důsledků socioekonomického vývoje společnosti, zejména s ohledem na prevenci předlužení a zajištění se na stáří. V konečném důsledku přispívá

finanční vzdělávání k rozvoji české ekonomiky, společnosti jako takové a k udržitelnému rozvoji.“ (1)

A i z výše uvedených důvodů je téma finanční gramotnosti v současné době vysoce aktuální. **Cílem předkládané práce** je postihnout důležité aspekty výuky jedné z nejpodstatnějších součástí finanční gramotnosti, a to gramotnosti peněžní, z pohledu středoškolského odborného vzdělávání. Zaměřili jsme se na ty oblasti, které by měly být součástí vzdělávacího systému všech oborů. Požadavek finanční, potažmo peněžní gramotnosti je jednoznačně zakotven v obecných cílech a kompetencích středoškolského odborného vzdělávání (kompetence k řešení problémů, učit se být, kompetence k pracovnímu uplatnění, sociální a personální kompetence).

Obsah práce je rozdělen do tří kapitol. První a druhá kapitola obsahuje definice jednotlivých součástí zmiňovaných témat. Jsou zde uvedeny důležité pojmy, které se v problematice finanční a peněžní gramotnosti a jejich jednotlivých složkách vyskytují. Vyšli jsme z požadavků na aprobovaného absolventa střední odborné školy (obecný cíl).

Obsahem třetí kapitoly jsou rozpracovaná vybraná témata k otázkám finanční gramotnosti. Navrhli jsme oblasti, předměty pro realizaci výuky finanční gramotnosti v podobě implementace do existujících vyučovaných předmětů případně jako volitelný vyučovací předmět. U každého tématu uvádíme výukové cíle a obsahovou stránku výuky, což tvoří jádro práce. Na závěr jsme zařadili didaktická (metodická) doporučení pro výuku. Důležitým prvkem obsahové stránky jsou řešené ukázky (příklady) z reálné praxe.

Práce může posloužit učitelům středních odborných škol, kteří se na tuto oblast zaměřují, učitelům ekonomických předmětů a všem lidem, kteří mají o problematiku finanční gramotnosti zájem. Materiál může sloužit jako část přípravy na výuku vybraných témat v této oblasti.

1 Finanční gramotnost

1.1 Vymezení finanční gramotnosti

Podle serveru FinExpert.cz se definuje finanční gramotnost jako „*schopnost porozumění financím a hlavně schopnost s nimi zacházet.*“ (2)

„**Finanční gramotnost** je soubor znalostí a dovedností, které člověku umožňují porozumět financím a správně s nimi zacházet v různých životních situacích. Tento soubor ovšem není pevně definován a konkrétní definice finanční gramotnosti se ve světě různí. Finanční gramotnost nemá žádnou konkrétně stanovenou metu, podle které by bylo možné říct, že člověk je nebo není finančně gramotný. Někakým způsobem je totiž finančně gramotný každý, ovšem podstatná je míra skutečné (nikoli jen subjektivně vnímané) finanční gramotnosti člověka.“ (3)

Finanční gramotnost je tedy soubor základních znalostí a dovedností každého člověka. A její úroveň je silně odlišná. „V době finanční krize a reforem se její důležitost dramaticky zvyšuje, nezbytnost finanční gramotnosti se stává základní životní nutností a potřebou každého občana České republiky i EU.“ (4)

„Téma finanční gramotnosti je záležitost celé společnosti. Na začátku nového tisíciletí jsme svědky rychlého rozvoje finančních služeb a paralelně s tím zažíváme poměrně výraznou změnu chování české populace. Tradičně konzervativní postoj k úsporám a zadlužování se postupně mění, rostou tendence k rychlé spotřebě i ochota občanů k zadlužování. Tyto tendence však nejsou zcela bez rizik a vyvolávají naléhavou potřebu alespoň základní orientace občanů ve světě financí.“ (5)

„Touto problematikou se zabývá i vláda České republiky, která v Národní strategii finančního vzdělávání definuje úkoly ke zvýšení úrovně finanční gramotnosti. Jedním z nejdůležitějších cílů bylo začlenění finančního vzdělávání povinně do škol. Od roku 2009 je povinná výuka základů finanční gramotnosti pro studenty středních škol, od roku 2013 pro žáky základních škol. Česká republika se tak stala jednou z prvních zemí na světě, v níž se toto podařilo.“

Ministerstvo financí jako zastřešující orgán finančního vzdělávání navíc nedávno spustilo portál finanční gramotnosti a finančního vzdělávání „*Proč se finančně vzdělávat?*“ (6) Tyto webové stránky splňují principy nezávislosti, resp. nekomerčnosti a seznamují veřejnost se základními finančními pojmy a problémy a

odkazují na stránky dluhových poraden a center, na které je možné se zdarma obrátit v případě řešení problémů mj. s rodinnými financemi, zadlužením, oddlužením a exekucemi.

Domníváme se, že tento portál je výborným zdrojem inspirace pro učitele i rodiče, kteří by měli dětem pomoci se v této problematice lépe zorientovat.“ (7)

1.2 Rozdělení finanční gramotnosti

Vzhledem k tomu, že finanční gramotnost zahrnuje širokou oblast financí, bývá často především pro přehlednost ještě dělena na další složky:

Peněžní - schopnost spravovat hotovostní a i bezhotovostní prostředky a transakce.

Cenová - schopnost orientovat se v cenové nabídce trhu a inflaci.

Rozpočtová - schopnost s ohledem na cíl a možnosti vést a spravovat osobní nebo rodinný finanční rozpočet, stanovovat finanční cíle, dělat správná finanční rozhodnutí, alokovat zdroje.

Numerická - schopnost používat matematické informace z běžného života v rozhodování.

Informační - schopnost vyhledat, vyhodnotit a využívat relevantní informace.

Právní - orientace v právním systému, znalost práv i povinností občana vyplývajících z právních úprav daného státu.

Různá literatura a zdroje se mírně liší, nicméně výše uvedené složky bývají nejčastěji zmiňovány.

Mluvíme-li potom o finančně gramotném člověku, jde o osobu, která se orientuje ve všech uvedených složkách, zejména z důvodu jejich vzájemné provázanosti. Finanční gramotný člověk je tedy definován jako osoba se silně individuální schopností přijmout, porozumět a vyhodnotit relevantní potřebné informace pro vlastní finanční rozhodnutí.

Finanční gramotnost není zařazována do škol jako samostatná vzdělávací oblast. Ale proto, že „lidé nejsou jenom pracovními silami, jsou zároveň i cílem všestranného rozvoje společnosti“ (8), finanční a mediační gramotnost jsou rozvíjeny u žáků v rámci společenskovední vzdělávací oblasti, která je stejně jako finanční gramotnost zaměřena na praktický život.

2 Peněžní gramotnost

2.1 Definice peněžní gramotnosti

Peněžní gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje, apod.).

Peněžní gramotnost je velmi obsáhlé téma, proto se v této práci zaměříme pouze na nejvíce používané produkty ze strany občanů. Které to jsou? Nejčastěji lidé využívají běžný účet a s tím je i spojeno používání platební karty. Převažující část společnosti si uvědomuje, že peníze v bance na účtu, jsou při dodržování dalších pravidel, zejména bezpečnostních, mnohem jistější uložení, než v hrníčku v kuchyni, v prádle ve skříni nebo pod polštářem. Bankovní účet a platební karta jsou jistě významnými produkty, které si popíšeme hned v následujících kapitolách. Určitě velké procento občanů zajímají spořicí a investiční produkty, proč nechávat peníze ležet bez užitku na běžném účtu, když určitě existují jiné možnosti s vyšší mírou zhodnocení vložených prostředků. A nakonec si představíme možnosti financování různých potřeb prostřednictvím bankovních produktů, tzn. spotřebitelské úvěry a hypoteční úvěry.

2.2 Historie bankovníctví

Dějiny bankovníctví prakticky začínají s rozvojem oběhu peněz, kdy se začínají objevovat profesionálové, kteří se začínají zabývat půjčováním peněžních prostředků a také jejich směnou.

„Prvé informace o existenci směnárníků a peněžníků jsou z let 2780 - 2420 př.n.l. z Egypta. Z Babylónie a Asýrie je znám z let 1704 - 1662 př.n.l. druh šeku nebo směnky vyjadřující rozvinuté dlužnické a věřitelské vztahy, za úschovu peněz peněžníci vybírali poplatek, úrok byl ohraničen pevnou sazbou, půjčky se poskytovaly v penězích a zboží apod.“ (9)

Rozvinuté peněžnictví, včetně používání poukázek znějících na drahé kovy, měly i starověké Řecko i Řím.

Dalším významným nositelem pokroku byla ve středověku města středověké Itálie, kde tehdejší směnárníci přijímali vklady a zprostředkovávali platby do jiných měst. Na vlastní účet také provozovali zápůjční obchody i nákupy a prodeje zboží. Vznikaly první obchodní společnosti (později nazývané žirové banky) k vzájemnému vypořádávání závazků mezi společníky pomocí převodů v obchodních knihách.

V Anglii začalo komerční bankovníctví u zlatníků, kteří lidem bezpečně ukládali zlato, ale i jiné cennosti. Po předložení stvrzenky a zaplacení poplatku za úschovu dostali vkladatelé zlato zpátky. Stvrzenky začaly později obíhat místo zlata, které setrvávalo v sejfech zlatníků. Ti se začali se svěřeným zlatem věnovat úvěrovým obchodům. Majitelé zlata za to dostávali od zlatníků úrok.

A jak vlastně vznikl název **banka**?

Podle všeho to bylo na konci 13. století v italské Florencii, kde vysedával na dřevěné lavici jeden z prvních členů italského rodu Medicejů. K jeho lavici (italsky banco) přicházeli místní podnikatelé a ukládali si u něj přebytky zlata či zlatých mincí, které právě nepotřebovali. Pan Medici je převzal a podnikateli vydal stvrzenku, která potvrzovala, kolik si uložil. Dnes by se honosila jmény jako směnka, dluhopis, pokladniční poukázka, šek apod. Jedná se však v zásadě pouze o slib, o projev důvěry klienta vůči bance a naopak.

Pan Medici tyto peníze dále poskytoval ostatním podnikatelům a za své riziko si počítal úroky. Aby měl jistotu, že peníze dostane zpět, měl také tým „specialistů na nátlak“, kteří ošetřovali rizika. Jak je vidět, od středověku se toho moc nezměnilo.

A co moderní bankovníctví v Čechách?

Stejně tak, jak se naše země zapojovaly do průmyslové a obchodní Evropy, se postupně rozvíjelo bankovníctví a s ním spojené služby.

V roce 1824 byla v Praze založena Česká spořitelna a v letech 1864 - 1872 proběhla obrovská zakladatelská vlna nových bank, ze kterých po 70. letech deprese přežily jen ty nejsilnější, které se postupně zmocňovaly celého finančního systému.

Velký význam především pro drobné střadatele měl Poštovní spořitelní ústav (založený v roce 1883 a využívající poštovních úřadů), systém tzv. lidového peněžnictví (úvěrová družstva tzv. kampeličky) a občanské záložny.

Velmi významnými zlomy i v českém bankovníctví byly historické přelomy v letech 1918, 1938, 1945 a především 1948, kdy byl celý sektor poplatný tehdejšímu režimu a celé peněžnictví bylo podřízeno plnění plánů. V rámci programu výstavby socialismu došlo ke sloučení dosavadních bank a v českých zemích zůstala zachována jen jedna banka pro krátkodobý úvěr Živnobanka a pro úvěr dlouhodobý byla založena Investiční banka.

Bankovní reformou v roce 1990 byl vytvořen dvoustupňový bankovní systém (v čele s Českou národní bankou - ČNB), kde se podle orientace komerčních bank na různé druhy obchodů tyto rozdělily na dvě skupiny:

- 1, Univerzální banky - realizují operace depozitní, úvěrové a operace s cennými papíry.
- 2, Specializované banky - stavební spořitelny; intervenční (Česká exportní banka, Českomoravská záruční a rozvojová banka, Konsolidační banka (později Česká konsolidační agentura jako „nebanka“)); investiční, hypoteční a depozitní.

O aktuální situaci v českém bankovníctví by se dalo popsat ještě mnoho stran, nicméně pro stručnou představu výše uvedené informace postačují.

2.3 Bankovní účty

Bankovní účet je finanční účet v bance, který zaznamenává finanční transakce mezi klientem a bankou a sleduje průběžně situaci účtu, co se týká finančního stavu. Bankovní účty mohou mít buď kladný, tzv. kreditní zůstatek, kdy banka „dluží“ peníze zákazníkovi, nebo záporný, tedy debetní zůstatek, když zákazník „dluží“ bance. Účty můžeme dále rozdělit např. podle účelu na depozitní, vedené za účelem kreditních zůstatků nebo účty vedené za účelem půjček (debetních zůstatků), které jsou označovány jako účty úvěrové. V následujících kapitolách si představíme dva typy podle nejběžnějších charakteristik bankovního účtu, a to účty běžné a účty spořicí.

2.3.1 Běžný účet

Běžný účet je základním nástrojem pro správu financí jeho vlastníka, popř. dalších osob oprávněných s účtem nakládat. Klient disponuje standardně se svými finančními prostředky, kdy transakce může provádět prostřednictvím vkladů, výběrů a převodních příkazů. I když běžný účet slouží zejména k hotovostním i bezhotovostním platbám, není prostým nástrojem pro skladování peněz, ale měl by spíše přispívat k snadnější manipulaci s nimi. Účet můžeme definovat také jako velice důležitou adresu, na kterou mohou peníze zasílat třetí osoby (zaměstnavatel, rodina, přátelé, pracovní partneři, atd.).

Založení běžného účtu není složité, stačí navštívit pobočku vybrané banky a podepsat smlouvu o vedení účtu. V dnešní době se může smlouva sjednat i po internetu a posléze přijít na pobočku jen podepsat smlouvu, která musí být vždy písemná. Toto se dá vyřešit i smluvním kurýrem, který ověří totožnost.

Důležitou součástí běžného účtu jsou poplatky, kdy měsíční poplatek za vedení účtu může dosáhnout někdy až desítek korun, u každé banky je to jinak a opět záleží na podrobném porovnání jednotlivých nabídek a možnostech vybírajícího. Každá banka totiž nabízí různé benefity a ty jsou při výběru velmi důležité. Někdy platí, že čím nižší je poplatek za vedení účtu, tím vyšší jsou ostatní poplatky, například výběr z bankomatu či poplatek za odchozí platbu. Výše poplatků může být často nějak podmíněna, například poplatky za vedení účtu mohou být nižší, vkládáme-li měsíčně stanovený obnos peněz nebo udržujeme-li na běžném účtu stanovený zůstatek. Poplatky za výběr z bankomatu mohou být podmíněny výší vybírané částky, počtem výběrů za období apod.

Běžný účet bychom však v dnešní době měli vnímat především jako odrazový můstek pro mnoho dalších služeb. Počínaje platebními kartami, které k účtu dostaneme, elektronickým bankovníctvím a lepším přístupem k dalším produktům. Je velmi důležité si vybrat vhodnou banku a účet, protože jeho následná změna není úplně jednoduchá, zejména vzhledem k nutnosti změny u všech souvisejících stran.

Peníze můžeme vkládat na účet v hotovosti na přepážce banky nebo převodem z jiného účtu. Prostředky lze z účtu získat obdobně zpět a existují prakticky tři základní způsoby užití:

- Výběr hotovosti z bankomatu, či na přepážce.
- Platba kartou při nákupu.
- Bezhotovostní převod na jiný účet.

U běžných účtů jsou především z praktického hlediska využívány platby kartami a zadávání příkazů k úhradě trvalých nebo jednorázových, svolení k inkasu či SIPO (sdružené inkaso plateb obyvatelstva).

Samostatné běžné účty jsou dnes téměř na ústupu. Většina bank nabízí balíčky služeb, zvané často konta. V jejich rámci získáme různé nadstandardní služby bez dalších poplatků nebo minimálně s cenovým zvýhodněním. Jedná se například o kreditní kartu, zvýhodněné úročení stanoveného zůstatku nebo výběry z bankomatu zdarma. V případě měsíčního paušálu je ale vždy dobré si spočítat, zda se balíček vyplatí.

Standardem všech účtů jsou produkty z oblasti přímého bankovníctví (internet banking, homebanking, telebanking a GSM banking). Právě díky nim lze účet spravovat 24 hodin denně, 7 dní v týdnu a většinou 365 dní v roce.

Mezi výhody vlastnictví bankovního účtu patří bezpečnost uložených peněz a rychlost placení například poplatků za nájem, energii, telefon, apd. „Nevýhodou mohou být poplatky, které si banky účtují, nebo nedostupnost vložených peněz na místech, kde se nenacházejí bankomaty či pobočky bank.“ (10)

2.3.2 Spořicí účet

Držet větší finanční částky na běžném účtu není moc výhodné, protože díky poplatkům na něm peníze spíše ztrácejí, než přinášejí. Způsobů, jak případné volné finanční prostředky zhodnotit, existuje celá řada a jedním z nich je určitě i spořicí účet. Faktem sice je, že ani tento finanční produkt nenabízí nějak extra výhodné zhodnocení, nicméně má i své výhody. Těmi je hlavně prakticky nulové riziko investice a poměrně vysoká likvidita vložených prostředků. Navíc většina bank si za vedení spořicího účtu a s ním spojené služby a transakce neúčtuje žádné poplatky.

Spořicí účet se zpravidla zakládá na dobu neurčitou a slouží ke zhodnocení volných finančních prostředků. Finanční prostředky jsou na něm zhodnocovány vyšší úrokovou sazbou než na běžném účtu. „Nejčastěji se úroky připisují čtvrtletně nebo

měsíčně, ve výjimečných případech i denně nebo ročně.“ (11) „Stejně jako na běžných účtech podléhají úroky srážkové dani ve výši 15%.“ (12) Velmi často je zakládán jako doplněk k běžnému účtu, na nějž je vázán. Řada bank ale nabízí spořicí účet jako zcela nezávislý individuální finanční produkt.

Spořicí účty dnes nabízí prakticky všechny banky a velká řada družstevních záložen. Úroková sazba je ale velmi rozdílná a závisí především na délce výpovědní lhůty a výši zůstatku. Některé banky nabízí zhodnocení v řádu desetin procenta, jiné např. úrok kolem 2% p.a. a navíc bez výpovědní lhůty. Z tohoto „standardu“ zcela vybočují družstevní záložny, které při delších výpovědních lhůtách a vyšších vkladech nabízejí zhodnocení až kolem 5% p.a.

Spořicí účet může být veden ve dvou formách:

- S výpovědní lhůtou – ta může mít délku od několika dní či týdnů až po jeden rok. Pokud majitel spořicího účtu chce disponovat vloženými prostředky před jejím uplynutím, musí počítat s nemalými poplatky, které se mohou vyrovnat nebo i převýší vlastní zhodnocení.
- Bez výpovědní lhůty – tady je možné vybrat peníze z účtu okamžitě, a to bez jakýchkoliv sankcí, výhodou je vysoká likvidita vložených prostředků.

Protože si za vedení spořicího účtu banky neúčtují žádné poplatky, není vůbec na škodu mít spořicí účet otevřen, a mít ho tak k dispozici pro případné vložení volných finančních prostředků. Spořicí účet je výhodný především pro ty, kteří mají nějaké volné prostředky k dispozici a nechtějí nebo nemohou investovat dlouhodobě, popř. nechtějí jít do vyššího rizika investice.

2.4 Platební karty

„Významnými nástroji platebního styku v současnosti jsou platební karty. Také v České republice se používání těchto karet rychle rozšiřuje, a to i přes relativně vysoké poplatky obchodníků placené bankám z každé transakce.“ (13) Platební karta je malá, většinou plastová karta s údaji, které identifikují jejího majitele. Platební karta je dnes již téměř samozřejmým doplňkem běžného účtu a vlastní ji převažující většina obyvatel.

A její historie? V roce 1914 začala vydávat americká telefonní a telegrafní společnost Western Union Telegraph Company úplně první platební kartu. Byla z plechu a umožňovala telefonovat a posílat telegramy bez okamžitého placení. Zákazník potom obdržel na konci měsíce rozpis telefonátů a telegramů, jehož cenu jednorázově uhradil. Společnost se tímto snažila udržet si dobré zákazníky a přimět je k častějšímu používání svých služeb s možností bezhotovostního placení. Rok 1950 byl rokem vzniku první univerzálně použitelné platební karty, a to od klubu nazvaného Diners Club. Ten vydával svým členům úvěrové karty nazvané Charge Card pro bezhotovostní placení v restauracích a později u partnerů, které s klubem uzavřou smlouvu. První platební kartu u nás vydala v roce 1988 Živnostenská banka jako kartu k tuzexovému účtu a od roku 1989 vydávala Česká spořitelna kartu, která sloužila majitelům spořicího účtu pro výběr hotovosti z bankomatů.

Mezi nejvýznamnější asociace, které karty vydávají, patří Eurocard/Mastercard, VISA a Maestro. Dále karty emitují společnosti American Express, Japan Credit Bureau nebo Diners' Club International.

V současnosti existují tři základní technologie, podle nichž jsou karty vyráběny:

- Karta s magnetickým proužkem.
- Karta s čipem.
- Hybridní karta (kombinace předchozích).

Podle způsobu zúčtování, které je základním kritériem pro dělení karet, se mohou karty dělit na debetní karty, kreditní karty, charge karty, nákupní úvěrové karty.

Debetní karty

„**Debetní karta** je druh bankovní karty, která umožňuje majiteli výběr peněz v hotovosti z jeho účtu a placení za zboží a služby v síti obchodních míst vybavených pokladními terminály.“ (14) Jestliže je na účtu, ke kterému byla karta vydána, dostatek peněz. K zúčtování dochází většinou prakticky bezprostředně po provedené transakci, maximálně několik dní či týden. Banka přitom odečítá danou sumu přímo z účtu klienta.

Kreditní karty

Těmito kartami můžeme nakupovat zboží nebo služby na úvěr. K zúčtování dochází až po určité bankou stanovené době. Úvěr se čerpá prostřednictvím revolvingového (opakujícího se) úvěrového limitu, který se obnovuje automaticky po splacení dlužné částky. Banky stanovují minimální výši splátky úvěru (obvykle 5 - 10% z dlužné částky) a úvěrový limit (podle bonity klienta). Kreditní karty umožňují mít neustále k dispozici finanční rezervu a při správném použití lze náklady na ni efektivně minimalizovat.

Charge karty

Fungují obdobně jako kreditní karty. Charge kartou však nenakupujeme na úvěr. Při zúčtování, které je také stanovené k určitému datu (obvykle 14 - 30 dní), musíme splatit jednorázově celou dlužnou sumu. Z čerpané částky není účtován žádný úrok.

Nákupní úvěrové karty

Jedná se vlastně o kreditní karty, které však vydávají nebankovní, například leasingové instituce.

Výhody platební karty:

- Rychlé a jednoduché použití.
- Prostředky na účtu máme kdykoliv k dispozici.
- Vyšší bezpečnost - nemusíme s sebou nosit vysoké částky v hotovosti. Karta je chráněna **pinem** a podpisovým vzorem přímo na kartě.
- Celostátní (a) nebo mezinárodní použití.
- V zahraničí nemusíme chodit do směnárny, čímž ušetříte čas i směnárenské poplatky.
- Doplnkové služby (například cestovní či úrazové pojištění).
- Nouzové služby při ztrátě nebo krádeži - kartu lze téměř okamžitě zablokovat, nehrozí tudíž vybrání všech peněz, možnost vydání náhradní karty.
- Úvěr - s některými druhy karet (kreditní a charge) lze nakupovat nebo vybírat hotovost na úvěr a můžeme tak překonat krátkodobý nedostatek hotovosti.

2.5 Spoření

Lidé spořili (odkládali na horší časy) již od pradávna. Dříve měli tyto „úspory“ veskrze materiální charakter a jednalo se především o potravu, ať již rostlinnou (obilí apod.) nebo živočišnou (maso) nebo věci či předměty pro běžnou potřebu.

Mluvíme-li dnes o spoření, máme na mysli především vkládání finančních prostředků za účelem jejich zhodnocení nebo pozdějšího využití se současným zhodnocením.

Současné spořicí produkty slouží pro výhodnější zhodnocení vložených finančních prostředků než je například běžný účet. Jako spořicí produkt zde uvádíme i penzijní připojištění a stavební spoření, i když by tyto v podstatě neměly být vnímány pouze jako prostředky zhodnocování prostředků, ale spíše jako nástroj pro zabezpečení budoucích potřeb, ať již sociálních, movitých nebo nemovitých.

2.5.1 Termínovaný vklad

Termínovaný vklad je tradičním spořicím produktem, který je charakteristický různými úrokovými sazbami podle doby a výše vkladu. Na rozdíl od spořicích účtů jsou tyto vklady nabízeny v různých měnách. Jednoduše řečeno je to obyčejný jednorázový vklad na bankovní účet, na kterém se po určitý čas (termín) peníze úročí určitou sazbou. Termínované vklady nejsou určeny pro běžný platební styk. Nelze na ně posílat výplatu, ani z nich platit.

Termínovaný vklad je zajímavý především pro ty z nás, kdo máme volné finanční prostředky v některé ze světových měn a chceme je zhodnocovat spíše krátkodobě a s minimálním rizikem investice, tedy máme své peníze v relativním bezpečí. Vklady jsou totiž pojištěny pro případ krachu či platebních problémů banky, a to do výše 100%, maximálně však 100 000 EUR. „Má-li klient více účtů u jedné banky, náhrady vkladů se sečtou za všechny účty.“ (15)

Tyto vklady mají v nabídce až na výjimky všechny banky na našem trhu. Vklad lze u většiny z nich zřídit zdarma. Samotná správa termínovaného vkladu je velmi jednoduchá, prakticky po celou dobu jeho trvání se o něj nemusíme starat.

Vkladový účet může být úročen pevnou (fixní) nebo pohyblivou (variabilní) sazbou. Pevná sazba je stejná po celou dobu trvání vkladu. Pohyblivá sazba se mění v

závislosti na vývoji úrokových sazeb na mezibankovním trhu. Některé banky používají pouze sazby fixní, u jiných si lze vybrat mezi oběma sazbami.

Na termínované vklady nelze ukládat úplně libovolné částky. Bankami je vyžadován určitý minimální vklad, který se pohybuje od 1 000 Kč do 100 000 Kč. Záleží na podmínkách banky a na skutečnosti, jde-li o termínovaný vklad pro fyzické osoby nebo podnikatele. Pro podnikatele bývají většinou stanoveny vyšší částky minimálního vkladu.

V současnosti jsou úrokové sazby dost nízké, navíc z výnosů se platí 15% daň. Připočítá-li se působení inflace, výnos je téměř zanedbatelný.

2.5.2 Doplnkové penzijní spoření

Penzijní připojištění, jak se nazývalo dříve, si za celou dobu své existence vybudovalo významnou pozici na českém finančním trhu. Od roku 2013 se možnosti spoření na důchod rozrostly o doplňkové penzijní spoření (společně s penzijním připojištěním tvořilo III. pilíř) a důchodové spoření (II. pilíř).

Doplňkové penzijní spoření je nástupcem penzijního připojištění, které se pro nové klienty uzavřelo v roce 2012. Doplňkové penzijní spoření je stejně jako předchůdce podporováno státem, ke svým úločkám dostávají jeho účastníci státní příspěvek. Možnost přispívat zaměstnancům na spoření má také zaměstnavatel, některé banky nabízí příspěvek za platby kartou. Naopak ale v doplňkovém penzijním spoření chybí možnost výsluhové penze a jednorázové výplaty v 60 letech, ta je v této variantě možná až po dosažení důchodového věku. Účastnické fondy bohužel také negarantují nezáporné zhodnocení, to nahrazují nabídkou různých investičních strategií s variabilní mírou investičního rizika. Renta se může vyplácet několika způsoby, zajímavý je například takzvaný „před důchod“, který umožňuje na část prostředků za zvláštních podmínek „sáhnout“ pár let před důchodem.

Výši spoření si určuje ve smlouvě klient. Nejnižší částka je 100 Kč měsíčně, pozor: státní příspěvek se poskytuje od 300 Kč měsíčně. Maximální výše spoření není omezena. V průběhu trvání smlouvy lze vkládat i mimořádné jednorázové vklady. Klient může výši spoření v průběhu smlouvy změnit - snížit i zvýšit, ať již trvale nebo jen na určité období. V případě potřeby může klient své spoření i přerušit nebo v krajním případě i předčasně ukončit.

Poměrně velkou výhodou je daňové zvýhodnění, kdy v případě, že klient vloží ročně jako sjednanou částku vyšší než 12 000 Kč, může si odečíst od základu daně z příjmu fyzické osoby část spoření přesahující 12 000 Kč ročně, maximálně však do výše 12 000 Kč za jeden rok.

Například při pravidelném měsíčním spoření 2 000 Kč (24 000 Kč za rok) získá na dvanáct tisíc korun státní příspěvek 2 760 Kč a na dalších dvanáct tisíc korun dostane další státní zvýhodnění v podobě daňové úlevy. Při základní 15% sazbě daně z příjmu ušetří 1 800 Kč.

I příspěvky zaměstnavatele přinášejí některá zvýhodnění jak pro zaměstnavatele, tak zaměstnance:

1, Na straně zaměstnavatele:

- Příspěvek je daňově uznatelným nákladem v neomezené výši.
- Osvobození od placení pojistného na sociální a zdravotní pojištění do výše příspěvku 30 000 Kč od zdaňovacího období 2013.

2, Na straně zaměstnance:

- Osvobození příspěvku zaměstnavatele od daně z příjmu fyzických osob.
- Osvobození od placení pojistného na sociální a zdravotní pojištění.

Obojí maximálně do výše příspěvku 30 000 Kč od zdaňovacího období 2013.

2.5.3 Stavební spoření

Stavební spoření vzniklo v Německu po první světové válce. Za jeho zakladatele je považován Georg Krapp, jenž v roce 1921 inicioval vznik sdružení, které za příspěvky vybírané od svých členů začalo stavět rodinné domy a byty. Kvůli nedostatku peněz byly byty ve sdružení zpočátku přidělovány losem. Teprve po větším rozšíření myšlenky stavebního spoření začalo být toto spoření nabízeno i bankami v podobě, kterou známe dnes, a především, začalo být podporováno státem.

Produkt stavební spoření byl primárně určen jako podpora bydlení pomocí výhodných úvěrů. Mezi spořicí produkty se státní podporou se zařadil až později. Lidé ho začali využívat ve velké míře ke zhodnocování peněz, které byly na bydlení využívány jen zřídka. Úvěrová část byla nějakou dobu využívána velice málo, nicméně nyní se objevuje znovu jako konkurence hypotečních úvěrů. V průběhu

několika posledních let je stavební spoření vnímáno v celé jeho síle jako kombinace spoření a účelového úvěru na bydlení se státní podporou.

Jak již bylo řečeno, stavební spoření jako výhodný spořicí produkt. Takto ho stále vnímá mnoho lidí a je to tak asi správně. Spořicí tarify mívají úrok 2% a již dlouho se nemění s výjimkou akčních nabídek. Spořicí fáze stavebního spoření tedy zůstává po delší dobu beze změn a spořitelny se koncentrují na zlepšování nabídky následných úvěrů. Jeho výhodnost spočívá i ve státní podpoře. „Maximální výše podpory je stanovena na částku 2 000 Kč ročně.“ (16)

Samotné úrokové sazby kolem 2% by se totiž daly nalézt i v současném období nízkých úrokových sazeb v ekonomice také jinde. Spoření ovšem společně se státní podporou dosahuje zhodnocení až kolem 5% ročně, což můžeme považovat pro vklad na 6 let stále za velmi dobrý výnos.

Poměrně významným prvkem smlouvy o stavebním spoření je spořicí tarif. V tomto směru máme prakticky na výběr z několika variant. Na jednom konci Buřinku (Stavební spořitelna České spořitelny) s jejím jediným univerzálním tarifem. Na druhém konci pak stojí Wüstenrot - stavební spořitelna se 4 tarify a Modrá Pyramida (Komerční banka) s 5 variantami. A někde mezi nimi najdeme Raiffeisen stavební spořitelnu a Lišku (Českomoravská stavební spořitelna) se 2, resp. 3 variantami. Čím více tarifů máme na výběr, tím přesněji ale potřebujeme vědět, jak budete stavební spoření v budoucnu využívat.

Dalším důležitým bodem je výše cílové částky. Ta představuje celkovou částku, kterou budeme mít při splnění stanovených podmínek spořitelny k dispozici k řešení bytových potřeb.

Někdy si klienti představují, že výše cílové částky představuje výši úspor účastníka na konci spoření. Úspory (vlastně však úspory a státní podpora) představují většinou pouze 40% až 50% cílové částky. Zbývajících 50% až 60% je potom prostor pro čerpání řádného úvěru ze stavebního spoření.

- Cílová částka je součet vkladů, státní podpory, úvěru ze stavebního spoření a úroků z vkladů a státní podpory, po odečtení daně z příjmů z těchto úroků.
- Uspořená částka se rovná součtu vkladů, úroků z vkladů a úroků z připsaných záloh státní podpory sníženému o úhrady účtované stavební spořitelnou.

Podle cílové částky se stanovuje vstupní poplatek (obvykle 1% z cílové částky). Některé stavební spořitelny limitují, např. u Buřinky zaplatíme maximálně 7 500 Kč. Takže když si stanovíme cílovou částku nad 750 000 Kč, zaplatíme maximálně zmíněný poplatek. Ale na druhou stranu třeba Hypo stavební spořitelna, která přešla pod Raiffeisen stavební spořitelnu, omezení poplatku vůbec neměla. A nakonec je dobré vědět, že v případě smrti účastníka stavebního spoření přecházejí ze zákona práva a povinnosti vyplývající ze smlouvy na dědice ze zákona nebo na dědice vzešlého z dědického řízení.

2.6 Financování

Mnoho z nás hledá pro uspokojování svých potřeb možnosti finanční výpomoci a stále častěji se obracíme na finanční instituce, abychom dokázali tyto potřeby pokrývat.

2.6.1 Spotřebitelské úvěry

„*Spotřebitelské úvěry* jsou úvěry poskytované fyzickým osobám – spotřebitelům na nepodnikatelské účely.“ (13) Úvěr je vlastně půjčka, přesněji půjčka finanční, kterou mohou poskytovat pouze subjekty k tomuto druhu podnikání určené, tzn. banky, spořitelní družstva apod. a například i využití kreditní karty je ve své podstatě druhem úvěru.

Účelový úvěr - tady banky požadují doložení použití úvěru. Klient využívá úvěr většinou na nákup spotřebních věcí (zboží nebo služeb). U většiny banky vyplácí banky úvěr bezhotovostně přímo na účet prodejce po předložení faktury. Na financování nemovitostí většinou banky (pokud vůbec takto úvěry rozdělují) poskytují úvěry za nižší úrokovou sazbu a s delší dobou splatnosti (předpokládá se totiž vyšší půjčená částka bankou).

Neúčelový úvěr – klient ho může využít k libovolnému účelu a nemusí dokládat bance použití půjčených peněz. Banka je vyplatí klientovi buď v hotovosti, nebo je převede určený účet. Mají vyšší úrokové sazby než úvěry účelové.

Úroková sazba účelových úvěrů se pohybuje kolem 10% p. a., neúčelových potom kolem 15% p. a..

Výše poskytovaných úvěrů se u různých bank a podle typů úvěrů liší a pohybuje se od neurčené minimální částky až po částky kolem 1 000 000 Kč (většinou při použití úvěru na financování nemovitosti). Maximální částka je obecně dána bonitou žadatele a možností zajištění.

Úvěry dělíme podle účelovosti, podle typu výplaty, podle zajištění, podle doby splatnosti.

Podle účelovosti:

- Účelové.
- Neúčelové.

Podle typu výplaty:

- Hotovostní - poskytnuté finanční prostředky jsou vyplaceny v hotovosti.
- Bezhotovostní - peníze jsou zaslány klientovi na bankovní účet.

Podle zajištění:

- Zajištěné - banka vyžaduje jištění věcí movitou (např. automobilem) či nemovitostí.
- Nezajištěné - jsou poskytovány pouze nejlepším klientům.

Podle doby splatnosti:

- Krátkodobé.
- Střednědobé.
- Dlouhodobé.

Dále je lze samozřejmě i podle dalších hledisek například podle typu čerpání (jednorázové, postupné), podle frekvence splácení (měsíční, čtvrtletní), atd. Všechny uvedené kategorie se mohou mezi sebou navzájem kombinovat. Podle těchto kritérií jsou potom jednotlivým typům úvěrů přiřazeny různě vysoké úrokové sazby a např.

také různé požadavky na zajištění úvěru. Při nižších částkách nemusí banka požadovat žádné jištění, při vyšších částkách je jištění úvěru prakticky povinné. Největší výhodou úvěru je okamžité uspokojení současných potřeb bez nutnosti dlouhodobě spořit. Jde tedy o rozdělení jednorázové platby na několik menších částí.

Ale naproti tomu má úvěr i řadu nevýhod:

- Zaplatíme víc, než si půjčíme (úrok).
- Většinou musíme prokázat pravidelný příjem a jeho výši.
- Vyřízení trvá většinou delší dobu.
- Banky obvykle vyžadují spoustu různých potvrzení a dokladů.
- Někdy si musíme sehnat ručitele, nebo se zaručit jiným majetkem.

Možné využití úvěru:

- Na zařízení a vybavení domácnosti.
- Na koupi spotřební elektroniky.
- Na pořízení, rekonstrukci nebo modernizaci bytu či rodinného domu.
- Na nákup dovolené.
- Na koupi automobilu.
- Náklady na tuzemské či zahraniční studium.
- Na závazky mezi občany (vypořádání mezi dědici, manželi, uhrazení členských podílů např. v bytovém družstvu apod.).
- Na hobby (sběratelské záliby, sport, ... atd.).

2.6.2 Hypoteční úvěry

Hypotéka je primárně určena na financování bydlení, existují ale i neúčelové hypotéky, tzv. americké hypotéky, které lze použít libovolným způsobem. Hypotéka je vlastně dlouhodobý úvěr na vysoké částky, proto se vyplatí věnovat jejímu výběru hodně pozornosti.

„Hypoteční úvěr je úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je *zajištěno zástavním právem k nemovitosti*, i rozestavěné. *Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva.* Pro účely krytí hypotečních zástavních listů lze pohledávku z hypotečního úvěru nebo její část použít teprve dnem, kdy se emitent

hypotečních zástavních listů o právních účincích vzniku zástavního práva k nemovitosti dozví. “ (17) K tomu je potřeba dodat, že zastavená nemovitost se musí nacházet na území ČR, členského státu EÚ nebo státu, tvořícího Evropský hospodářský prostor.

Rozdělení dle typu využití:

- Účelový hypoteční úvěr musí klient použít pouze na předem definované účely. Souhrnně je můžeme označit jako zajištění potřeb bydlení.

Lze ho použít na tyto záměry:

- Koupí nemovitosti nebo stavebního pozemku.
- Výstavbu nemovitosti.
- Rekonstrukci, modernizaci nebo opravu nemovitosti.
- Splacení úvěru či půjčky použité na investice do nemovitosti.
- Získání vlastnického podílu na nemovitosti (např. vypořádání společného jmění manželů - SMJ, vypořádání dědictví atd.).

Objekty hypotečního úvěru:

- Stavební pozemek.
- Nemovitost sloužící k bydlení (např. rodinný dům či bytová jednotka).
- Nemovitost sloužící k individuální rekreaci.
- Bytový dům, provozní dům.
- Nemovitě příslušenství, které je součástí výše uvedených nemovitostí (garáž, bazén, sauna, terénní úpravy pozemku atd.).
- Případně podnikatelské objekty.

Neúčelový hypoteční úvěr, americká hypotéka, nemá v užití žádná omezení. Může jím tedy financovat i movité věci, jako je třeba automobil nebo např. studium dětí v zahraničí. Úrokové sazby se pohybují zhruba o 2% výše než u standardního hypotečního úvěru a podmínkou je zastavení nemovitosti.

Hypoteční úvěry rozlišujeme i podle maximální výše částky, kterou může klient získat. Ta je dána procentem z hodnoty zastavené nebo pořízované nemovitosti. U účelových úvěrů na bydlení se klient může setkat s úvěry až do výše 70, 80, 90, 100

nebo dokonce i výjimečně nad 100 procent této ceny. U neúčelových úvěrů se pohybuje kolem 60% obvyklé zastavené nemovitosti.

Hypoteční úvěry lze také rozlišit podle způsobů splácení na:

- Anuitní (celou dobu trvání úvěru je splácena stejná výše měsíční splátky).
- Progresivní (ze začátku se platí nižší měsíční splátky, které se mu postupně v průběhu let zvyšují).
- Degresivní (z počátku se platí vyšší měsíční splátku, která se mu postupně snižuje).

3 Cíle, obsah a technologie výuky finanční gramotnosti na středních školách

V předchozí kapitole jsme si představili pojem finanční gramotnosti a jednotlivé produkty do ní spadající s důrazem na gramotnost peněžní. Jaký je základní cíl pro výuku na středních školách? Aby si středoškolsky vzdělaný absolvent osvojil takové znalosti, které mu v praxi pomohou se nejen dostatečně orientovat v dané problematice, ale především mu umožní systematicky a účinně řídit jeho finance. Aby dnešní žáci nerozšiřovali řady dlužníků, ale naopak si dokázali se svými financemi poradit.

Finanční gramotnost berme jako prevenci proti dluhům, které nás stejně jako nemoci mohou oslabit, izolovat a někdy i totálně zničit. A to přece nechceme, ani to nepřejeme nikomu jinému, zvláště ne generaci, která by se o nás měla postarat.

3.1 Cíle středoškolského odborného vzdělávání z pohledu výuky finanční gramotnosti

Cílem výchovy žáků je člověk uplatnitelný v dnešní době, jímž je slušný, informovaný, zodpovědný a aktivní občan svého demokratického státu.

V osnovách škol se setkáváme s termínem kompetence absolventa. Ty jsou dále rozděleny většinou na kompetence klíčové a odborné.

Mezi klíčové obecně patří kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí, kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám, matematické kompetence a kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi.

Odborné se samozřejmě liší podle typu školy.

Finanční gramotnost řadíme do tzv. společensky - vědního vzdělání, jehož obecným cílem v rámci střední školy by mělo být připravit žáky na aktivní občanský život v demokratické společnosti. Výchova k tomuto občanství směřuje především k pozitivnímu ovlivňování hodnotové orientace absolventů tak, aby byli slušnými a

informovanými aktivními občany svého státu, aby jednali uvážlivě a odpovědně nejen k vlastnímu prospěchu, ale též pro veřejný zájem a prospěch. Žáci se musí naučit porozumět společnosti a světu, kde žijí, uvědomovat si vlastní identitu a nenechat se manipulovat.

Studium musí vést k tomu, aby žáci dovedli:

- Využívat svých vědomostí a dovedností v praktickém životě: ve styku s jinými lidmi a s různými institucemi, při řešení praktických otázek svého politického a občanského rozhodování, hodnocení a jednání, při řešení svých problémů osobního, právního a sociálního charakteru.
- Získávat a hodnotit informace z různých zdrojů - verbálních, ikonických (obrazy, fotografie, mapy) a kombinovaných (filmy).

Je zřejmé, že v rámci vzdělávání na školách obecně není kladen takový důraz na finanční gramotnost, jaký by si tato problematika zcela určitě zasloužila. U mnoha pedagogů může být spojována i s obavami. Vždyť málokdo z nich se mohl s finančním vzděláváním setkat během své pregraduální přípravy.

Předpokladem pro cílené budování finanční gramotnosti je, aby učitelé nejprve porozuměli teoretickému rámci finančního vzdělávání. Na základě toho se pak mohou rozhodnout, jak finanční gramotnost ve škole realizovat, do jakých předmětů ji zařadit a jaké metody ve výuce uplatňovat.

Finanční vzdělávání je v mnohém specifické. Svět financí je stejně jako mnohé další velmi dynamický, rychle se proměňuje - co platilo včera, dnes už platit nemusí. Vyučující, který se chce věnovat finanční gramotnosti, musí proto velmi často aktualizovat vzdělávací obsah (změny zákonů, výše daní, výhodnost finančních produktů atd.). Zároveň si ale musí uvědomit, že není finančním poradcem - jeho úlohou není řešit finanční problémy žáků a jejich blízkých. Jeho úkolem je především rozvíjet finanční dovednosti, naučit žáky finančně myslet. Finanční vzdělávání je orientované na rozvíjení dovedností pro život a i proto by mělo z běžného života vycházet. Znalosti a porozumění jsou nezbytné, neměli bychom je ale vidět jako hlavní cíl finančního vzdělávání. Finančně gramotný žák by měl znalosti, pravidla, postupy, dovednosti aplikovat ve svém životě. Jeho chování by mělo být finančně zodpovědné.

3.2 Obsah výuky finanční gramotnosti v rámci středoškolského vzdělávání

V následující kapitole vymezíme obsahovou stránku výuky finanční gramotnosti na středních školách. Vyjdeme přitom z návrhu konkrétních vědomostí, dovedností a zkušeností, které byly popsány dříve. Následující struktura (pojetí) vychází z požadavků na finanční gramotnost všech žáků středních škol. Navrhujeme následující hlavní témata výuky:

- Finanční gramotnost.
- Peněžní gramotnost.
- Bankovní účty (běžné účty, spořicí účty).
- Platební karty (debetní karty, kreditní karty).
- Spoření (termínované účty, doplňkové penzijní spoření, stavební spoření).
- Financování (spotřebitelské úvěry, hypoteční úvěry).
- Projektový den (rodinné finance, hra, skupinová výuka).

V další kapitole se budeme zabývat technologií výuky finanční gramotnosti.

3.3 Metody výuky finanční gramotnosti

Finanční vzdělávání může být ze strany pedagoga doprovázeno nejistotou a otázkami, například:

- Jak finanční vzdělávání vztáhnout k reálnému životu žáků, když jsou finančně závislí na rodičích?
- Jak je naučit finančnímu rozhodování, když sami mohou provádět jen omezené finanční transakce?
- Jak se podrobně věnovat osobním či rodinným financím bez narušení citlivé soukromé sféry života?

Odpovědi na tyto a mnohé další otázky se může stát volba vhodných metod výuky. Jmenujme např. metody monologické, dialogické, situační a inscenační, heuristické, metody práce s textem a v neposlední řadě i různé zajímavé didaktické hry a soutěže.

Protože ale finanční vzdělávání směřuje především do roviny aplikace a rozhodování, je ze strany pedagoga potřeba připravit takové výukové aktivity, které umožňují co možná nejvíce relativní prožitek, v tomto případě finanční situace.

Tento předpoklad určitě naplňují:

- Inscenační a heuristické metody, kde je výuka vztažena k životu žáků, rozvíjejí se jejich dovednosti, ale zároveň ve velmi vysoké míře umožňují respektovat soukromí.
- Práce s textem, která by měla žáky naučit kritickému přístupu k informacím nejen ze světa financí.
- Didaktické hry, kde zábavnou formou simulují dění v běžném životě a podporují tak strategické myšlení žáků.

„*Metody inscenační* spočívají v simulaci stanovených situací, jedná se tedy o metodu hraní rolí. Metody inscenační stavějí na principech situační metody, kdy se řeší problémové učební úlohy. Žáci se jejich prostřednictvím učí rozhodovacím mechanismům, které lze uplatňovat v reálném životě. Inscenační metody jdou ještě o krok dále. Žáci přijímají konkrétní sociální roli, a sami jsou tedy aktéry. Žáci pak mají příležitost vidět situaci zevnitř – vcítují se do situace, vyjadřují své postoje a hledají strategie řešení.

Metody heuristické jsou někdy též označovány jako metody výzkumné, metody objevování nebo metody řízeného objevování. Heuristická metoda bývá často charakterizována jako učení objevováním.

Metoda práce s textem jako jedna z metod podporujících gramotnost obecně má i ve finančním vzdělávání své nezastupitelné místo. Nepřečtení smlouvy nebo drobné poznámky v reklamním letáku často bývají na začátku vleklých finančních problémů, proto je potřeba rozvíjet kritické čtení.

Didaktické hry, kterých se v posledních letech objevilo na našem trhu několik, představují další možnost, jak v praxi realizovat finanční vzdělávání. Mohou například znázorňovat reálný cyklus finančního života a rozvíjet tak u žáků zodpovědné finanční rozhodování.

Pokud se na finanční gramotnost podíváme optikou organizačních forem výuky, více možností než frontální výuka nabízí integrovaná tematická výuka, projektová výuka a kooperativní výuka.“ (18)

Cílem výuky musí být za pomoci vhodně zvolené kombinace jednotlivých metod dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí pro praktické rozhodování v otázkách řešení osobních, rodinných či firemních financí.

3.4 Příprava výuky finanční gramotnosti na středních školách

Plánování výuky je nutnou součástí pracovních činností učitele. V rámci výuky finanční gramotnosti je třeba uvažovat o dvou způsobech zařazení této problematiky do vzdělávacích strategií škol neekonomického zaměření:

- *Implementace* problematiky finanční gramotnosti do dalších relevantních předmětů (matematika, základy společenských věd, ekonomie, zeměpis, český jazyk a literatura, technické předměty, atd.). Tento způsob může mít mnoho podob (zařazení souvisejících témat do tematického plánu, aplikace projektové výuky, zařazení vycházky, exkurze apod.).
- *Zařazení* zájmového volitelného předmětu (kurzu) finanční gramotnosti do vzdělávacího programu škol.

Z časového hlediska dělíme přípravu výuky do dvou oblastí: perspektivní (dlouhodobá) příprava výuky a aktuální (krátkodobá) příprava výuky. V rámci perspektivní přípravy je třeba vypracovat celoroční plán výuky finanční gramotnosti s ohledem na možnosti a limity daného předmětu nebo kurzu. Je třeba promyslet časovou náročnost a konkrétní zařazení daných témat do výuky, včetně výukových strategií (motivace, výukové metody, organizační formy výuky) a materiálních potřeb (učební pomůcky, didaktická technika). V rámci aktuální přípravy je třeba vypracovat konkrétní model výuky na jednu až několik vyučovacích jednotek. V rámci této činnosti uvažujeme o konkrétním scénáři vyučovací jednotky a připravujeme konkrétní přípravu na výuku.

Konkrétní příprava výuky finanční gramotnosti

Příprava výuky je vždy myšlenková a doporučena je písemná příprava na výuku. V současné době může mít písemná příprava mnoho podob, které se prolínají a doplňují:

- Metodické listy pro učitele a žáky, pracovní listy.
- Výukové prezentace s multimediálními prvky (obraz, zvuk).
- Výukové opory, distanční výukové texty.
- Technické animace a simulace.
- Příprava s využitím technologie 3D (nebo 4D).

I přes multimediálnost dnešní doby je stále využívána písemná příprava výuky v podobě metodického listu pro učitele, ve které jsou uvedeny důležité informace. Ta může být doplněna výukovou prezentací nebo různými materiály pro žáky.

Konkrétní podobu přípravy volíme na základě stanovených cílů, které chceme dosáhnout. Podle rozsahu můžeme mít tři verze písemné přípravy. (19)

- Příprava „Ad hok“ – rychlá příprava, kterou volíme v případě, kdy máme málo času. Je velmi stručná, obsahuje zpravidla informace „co, kde, jak.“ Rozsah je cca pár řádků.
- Rámcová příprava na výuku. Tato příprava je běžná v praxi škol. Její rozsah je cca stránka až dvě.
- Podrobná příprava na výuku. Tuto verzi volí zejména začínající učitelé, aby měli podrobný scénář vyučovací hodiny. V podrobné přípravě jsou uvedeny všechny didaktické informace: identifikační údaje, cíle tématu, časový harmonogram činností v hodině, učivo (podrobně), použité metody, formy a pomůcky, úkoly pro žáky, poznámky k realizaci výuky, alternativní program, zajištění vhodných podmínek, případně další informace. Taková příprava má zpravidla několik stran.

Konkrétní podoba písemné přípravy není nijak stanovena a odvíjí se od specifik daného předmětu a oboru. V literatuře najdeme vodítka a doporučení pro její zpracování. Konkrétní podoba závisí na učiteli a jeho přístupu k jejímu zpracování.

Příklad rámcové písemné přípravy na výuku finanční gramotnosti č. 1:

Téma

Finanční gramotnost, rozdělení finanční gramotnosti

Ročník 1., třída 1. B, hodina 1.

Výukový cíl tématu

Vzdělávací: Žák vysvětlí podstatu finanční gramotnosti a uvede její jednotlivé složky.

Výchovný: Vedení žáků k přesvědčení, že je třeba uvažovat o finančních výdajích a pořizovat nejprve pro život potřebné věci a potom věci související se zábavou.

Motivace

Žákům je třeba vysvětlit a na příkladech demonstrovat důsledky neodpovědného přístupu k finančním výdajům a hospodaření s finančními prostředky.

Obsah (učivo rámcově)

Finanční gramotnost, finanční vzdělávání, složky finanční gramotnosti.

Časový harmonogram hodiny

Zahájení hodiny, absence, sdělení tématu a cíle hodiny - 5 minut.

Zopakování učiva z minulé hodiny (rozhovor) - 5 minut.

Expozice nové látky - 30 minut.

Shrnutí důležitých pojmů, pochvala za aktivitu, zadání domácího úkolu, ukončení hodiny - 5 minut.

Použité metody, pomůcky

Výklad, rozhovor, výuková prezentace.

Úkoly pro žáky

Vysvětlíte pojem finanční gramotnost a finanční vzdělávání a jejich význam.

Uveďte složky finanční gramotnosti.

Alternativní program

Procvičování probraného učiva, samostatná práce na základní pojmy z ekonomie.

Poznámky k realizaci výuky, zpětná vazba

Podle zkušenosti.

Příklad podrobné písemné přípravy na výuku finanční gramotnosti č. 2:

Téma

Peněžní služby a jejich historie

Ročník 1., třída 1. B, hodina 2.

Výukový cíl tématu

Vzdělávací: Žák vysvětlí pojem peněžní gramotnosti a uvede rozdíl (spojitost) s finanční gramotností.

Výchovný: Vedení žáků k přesvědčení, že je třeba uvažovat o finančních výdajích a pořizovat nejprve pro život potřebné věci a potom věci související se zábavou a koníčky. Vedení žáků k uvědomění si hodnoty peněz.

Motivace

Žákům je třeba vysvětlit a na příkladech demonstrovat důsledky neodpovědného přístupu k finančním výdajům a hospodaření s finančními prostředky.

Obsah (učivo) podrobně

Peněžní gramotnost představují kompetence nezbytné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi a dále správu nástrojů k tomu určených (např. běžný účet, platební nástroje apod.).

Peněžní gramotnost je velmi obsáhlé téma, proto se v této hodině zaměříme pouze na nejvíce používané produkty ze strany občanů. Které to jsou? Nejčastěji lidé využívají běžný účet a s tím je i spojeno používání platební karty. Bankovní účet a platební karta jsou jistě významnými produkty, které si popíšeme hned

v následujících minutách. Určitě velké procento občanů zajímají spořicí a investiční produkty, proč nechávat peníze ležet bez užitku na běžném účtu, když určitě existují jiné možnosti s vyšší mírou zhodnocení vložených prostředků. A nakonec si řekneme o možnostech financování různých potřeb prostřednictvím bankovních produktů, tzn. úvěry a hypotéky.

Málo do historie bankovníctví - dějiny bankovníctví prakticky začínají s rozvojem oběhu peněz, kdy se začínají objevovat profesionálové, kteří se začínají zabývat půjčováním peněžních prostředků a také jejich směnou.

Nejstarší zmínky o jejich existenci pocházejí již z Egypta, Babylónie a Asýrie, a to v letech dlouho před začátkem našeho letopočtu. Rozvinuté peněžnictví, včetně používání poukázek znějících na drahé kovy, měly i starověké Řecko i Řím.

Dalším významným nositelem pokroku byla ve středověku města středověké Itálie, kde tehdejší směnárníci přijímali vklady a zprostředkovávali platby do jiných měst. Na vlastní účet také provozovali zápůjční obchody i nákupy a prodeje zboží. Vznikaly první obchodní společnosti (později nazývané žirové banky) k vzájemnému vypořádávání závazků mezi společníky pomocí převodů v obchodních knihách.

V Anglii začalo komerční bankovníctví u zlatníků, kteří lidem bezpečně ukládali zlato, ale i jiné cennosti. Po předložení stvrzenky a zaplacení poplatku za úschovu dostali vkladatelé zlato zpátky. Stvrzenky začaly později obíhat místo zlata, které setrvávalo v sejfech zlatníků. Ti se začali se svěřeným zlatem věnovat úvěrovým obchodům. Majitelé zlata za to dostávali od zlatníků úrok.

Jak vznikl název banka? Podle všeho to bylo na konci 13. století v italské Florencii, kde vysedával na dřevěné lavici jeden z prvních členů italského rodu Medicejů. K jeho lavici (italsky banco) přicházeli místní podnikatelé a ukládali si u něj přebytky zlata či zlatých mincí, které právě nepotřebovali. Pan Medici je převzal a podnikateli vydal stvrzenku, která potvrzovala, kolik si uložil. Dnes by se honosila jmény jako směnka, dluhopis, pokladniční poukázka, šek apod. Jedná se však v zásadě pouze o slib, o projev důvěry klienta vůči bance a naopak. Pan Medici tyto peníze dále půjčoval ostatním podnikatelům a za své riziko si počítal úroky. Aby měl jistotu, že peníze dostane zpět, měl také tým „specialistů na nátlak“, kteří ošetřovali rizika. Jak je vidět, od středověku se toho moc nezměnilo.

Moderní bankovníctví v Čechách - stejně tak, jak se naše země zapojovali do průmyslové a obchodní Evropy, se postupně rozvíjelo bankovníctví a s ním spojené

služby. V roce 1824 byla v Praze založena Česká spořitelna a v letech 1864-1872 proběhla obrovská zakladatelská vlna nových bank, ze kterých po 70. letech deprese přežily jen ty nejsilnější, které se postupně zmocňovaly celého finančního systému.

Velký význam především pro drobné střadatele měl Poštovní spořitelní ústav (založený v roce 1883 a využívající poštovních úřadů), systém tzv. lidového peněžnictví (úvěrová družstva tzv. kámpeličky) a občanské záložny.

Velmi významnými zlomy i v českém bankovníctví byly historické přelomy v letech 1918, 1938, 1945 a především 1948, kdy byl celý sektor poplatný tehdejšímu režimu, a celé peněžnictví bylo podřízeno plnění plánů. V rámci programu výstavby socialismu došlo ke sloučení dosavadních bank a v českých zemích zůstala zachována jen jedna banka pro krátkodobý úvěr (Živnobanka) a pro úvěr dlouhodobý byla založena Investiční banka.

Bankovní reformou byl vytvořen dvoustupňový bankovní systém (v čele s Českou národní bankou), kde se podle orientace komerčních bank na různé druhy obchodů tyto rozdělily na dvě skupiny:

- 1, Univerzální banky - realizují operace depozitní, úvěrové papíry a cenné papíry.
- 2, Specializované banky - stavební spořitelny, intervenční a další.
- 3, Investiční, hypoteční a depozitní.

Časový harmonogram hodiny

Zahájení hodiny, absence, sdělení tématu a cíle hodiny - 5 minut.

Zopakování učiva z minulé hodiny (rozhovor) - 5 minut.

Expozice nové látky – 30 minut.

Shrnutí důležitých pojmů, pochvala za aktivitu, zadání domácího úkolu, ukončení hodiny – 5 minut.

Použité metody, pomůcky

Výklad, rozhovor, výuková prezentace, učební text, pracovní list pro žáky pro případ samostatné práce.

Úkoly pro žáky

Vysvětlíte pojem peněžní gramotnost a objasníte její vztah k finanční gramotnosti.

Uveďte kde, kdy pravděpodobně vznikl pojem banka.

Stručně popište historii bankovníctví v Čechách.

Alternativní program

Procvičování probraného učiva, samostatná práce na základní pojmy k finanční gramotnosti.

Poznámky k realizaci výuky, zpětná vazba.

Podle zkušenosti.

Příklad rámcové písemné přípravy na výuku finanční gramotnosti č. 3:**Téma**

Finance v rodině

Ročník 1., třída 1. B, hodina 3. – 4., projektový den (18)

Výukový cíl tématu

Vzdělávací: Žák vysvětlí podstatu znalosti o vydělávání peněz, peněžních výdajích, spoření, rodinném rozpočtu.

Výchovný: Vedení žáků k přesvědčení, že je třeba uvažovat o finančních výdajích a správném nakládání s nimi.

Motivace

Žákům je třeba vysvětlit a ukázat vztah mezi prací a rodinou, mzdou a daněmi.

Obsah (učivo rámcově)

Finanční gramotnost na úrovni žáku střední školy.

Časový harmonogram hodiny

Zahájení hodiny, absence, sdělení tématu a cíle hodiny - 5 minut.

Zopakování učiva z minulé hodiny (rozhovor) - 5 minut.

Zadání úkolů a her - 60 minut (projektový den).

Shrnutí důležitých pojmů, pochvala za aktivitu, zadání domácího úkolu, ukončení hodiny – 10 minut.

Cíle

Uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými finančními prostředky (spotřeba, úspory, investice).

Dodržuje zásady hospodárnosti, popíše a objasní vlastní způsoby zacházení s penězi a se svým a svěřeným majetkem, vyhýbá se rizikům hospodaření s penězi.

Provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví.

Vnímá problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností.

Formuluje a vyjadřuje své myšlenky v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají.

Metodické poznámky

Vyučovací blok je možné vést jako integrovanou tematickou výuku. S ústředním tématem peníze v rodině jsou propojena místa a situace, které souvisejí s rodinným rozpočtem. Výuka je pak realizována formou plnění úkolů na jednotlivých stanovištích.

Žáci ve třídě jsou diferencováni podle svých schopností do dvou skupin - na hodnotitele, kteří se podílejí na přípravě a hodnocení úkolů a na členy rodiny, kteří úkoly plní. Zapojení žáků do přípravy i hodnocení úkolů je osvědčeným způsobem jejich aktivizace.

Příprava na výuku

Nejprve jsou žáci seznámeni s plánovaným průběhem výuky. Následně jsou jim přiděleny jednotlivé úkoly a role. Pět z nich je svěřena role hlavy rodiny. Hlava rodiny si poté vybere z řad zbývajících žáků další tři členy rodiny, společně se pak shodnou na pojmenování rodiny. Deset žáků dostane role hodnotitelů a vyučující společně s hodnotiteli připraví úkoly pro jednotlivá stanoviště:

- Banka - testové otázky.

- Pošta - poštovní poukázka, obrázek bankovky.
- Zaměstnavatel - pracovní smlouva (chyby), podklady pro výpočet čisté mzdy.
- Obchod - seznam potravin, včetně cen.
- Domácnost - přehled příjmů a výdajů rodiny.

Metodické poznámky

Přípravná fáze je odlišná u hodnotitelů a členů rodiny, proto je potřeba věnovat pozornost průběžnému zapojování všech žáků.

Je dobré dohlédnout na to, aby připravované činnosti nevykazovaly obsahové nedostatky a aby byly pestré a přiměřeně náročné. Některé úlohy mohou být zaměřeny na znalosti, jiné na rozvíjení dovedností, další mohou být hravou vsuvkou. Pro plynulost výuky je potřeba zajistit, aby aktivity na jednom stanovišti vyžadovaly přibližně stejný čas na splnění. Časová disproporce by mohla vést ke zbytečným prodlevám.

Vlastní proces výuky

Pedagog seznámí žáky s průběhem a organizací výuky, představí jednotlivá stanoviště a jejich hodnotitele. Žákům současně oznámí, že pro splnění úkolů mají všichni soutěžící stejný časový limit. Každé družstvo obdrží soutěžní formulář (příloha č. 1), do kterého hlava rodiny zapíše jméno rodiny.

Rodiny budou postupně navštěvovat všech 5 stanovišť, na každém z nich jim hodnotitel zadá soutěžní úkol a uvede pravidla hodnocení.

Metodické poznámky

Soutěžní formulář plní roli průvodce a zároveň je pro rodinu hodnocením.

Je potřeba určit směr přesunů rodin mezi stanovišti, aby výuka probíhala plynule.

Aktivity na jednotlivých stanovištích:

- Banka (příloha č. 2) - odpovídání na 3 vylosované testové otázky.
- Pošta (příloha č. 3) - vyplňování poštovní poukázky typu C podle zadání, skládání rozstříhané kopie bankovky na čas.
- Zaměstnavatel (příloha č. 4) - vyhledávání nedostatků v pracovní smlouvě, výpočet čisté mzdy.
- Obchod (příloha č. 5) - výběr potravin pro přípravu snídaně, oběda a večeře.

- Domácnost (příloha č. 6) - rozhodnutí o koupi lednice na základě stanovení rodinných příjmů a výdajů.

Po skončení soutěže vytvoří každá rodina flip, na kterém představí úskalí na své finanční cestě. K prezentaci mohou využít vyplněné formuláře, poštovní poukázky a další materiály z výuky. Po dobu přípravy pomáhají hodnotitelé pedagogovi stanovit výsledky soutěže.

Metodické poznámky

Vytváření flipů, které zaznamenávají cesty jednotlivých rodin, plní roli reflexe. Do přípravy flipů je vhodné zapojit všechny žáky, tedy hodnotitele i členy rodin. Hodnotitelé mohou zpracovat flip, kde shrnou často se opakující chyby.

Plnění znalostních a dovednostních úkolů na stanovištích je vyváжено tvůrčí činností při zpracovávání flipů.

Závěr a zhodnocení

Při závěrečném zhodnocení mohou žáci porovnat nápaditost jednotlivých flipů. Na jejich základě společně provedou rozbor finanční cesty rodin a objasní si navzájem problematická místa.

Metodické poznámky

Závěrečná prezentace poskytuje pestrou ukázkou různých postupů zpracování.

Představení flipů je příležitostí pro ověřování dosažených cílů a pro vysvětlení sporných míst.

Využité zdroje a pomůcky a způsob jejich využití

K realizaci tohoto příkladu dobré praxe je zapotřebí papír, prázdné poštovní poukázky typu C, výkresy, barevné fixy, lepidla, kalkulátory, stopky, psací potřeby, nůžky.

Budoucí perspektiva

Popsaný příklad dobré praxe je využitelný ve všech školách, nevyžaduje žádné specifické potřeby, výrazně posiluje schopnost žáků pracovat ve skupinách. Jeho

přínosem by měla být skutečnost, že veškerá stanoviště představují situace, se kterými se v životě setkáváme.

Příklad rámcové písemné přípravy na výuku finanční gramotnosti č. 4:

Téma

Platební karty, rozdělení platebních karet a jejich používání

Ročník 1., třída 1. B, hodina 4.

Výukový cíl tématu

Vzdělávací: Žák vysvětlí podstatu platební karty a uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty.

Výchovný: Vedení žáků k přesvědčení, že je třeba uvažovat o finančních výdajích a správné používání platební karty a její bezpečnosti.

Motivace

Žákům je třeba vysvětlit a ukázat jaké druhy platebních karet se mohou vyskytovat.

Obsah (učivo rámcově)

Platební karty: debetní a kreditní.

Časový harmonogram hodiny

Zahájení hodiny, absence, sdělení tématu a cíle hodiny - 5 minut.

Zopakování učiva z minulé hodiny (rozhovor) - 5 minut.

Expozice nové látky – 30 minut.

Shrnutí důležitých pojmů, pochvala za aktivitu, zadání domácího úkolu, ukončení hodiny – 5 minut.

Použité metody, pomůcky

Výklad, rozhovor, výuková prezentace.

Úkoly pro žáky

Uveďte druhy platebních karet.

Vysvětlete pojem platební karta a její význam.

Alternativní program

Procvičování probraného učiva, samostatná práce na základní pojmy z ekonomie.

Poznámky k realizaci výuky, zpětná vazba

Podle zkušenosti.

Závěr

Téma finanční gramotnosti se stále více dostává do popředí zájmu společnosti. Současná konzumní doba je orientována na zisk a vybízí k uzavírání půjček doslova na každém rohu. Masivnost těchto přístupů a procesů vedou k tomu, že člověk může mít všechno, co chce a to hned a tady. Doba je zrychlená a mnoho lidí nešetří, prostě si půjčí. Výsledkem tohoto přístupu jsou zadlužené osoby, rodiny a celé společnosti. Ve velké části naší populace chybí odpovědnost a schopnost nakládat se svými příjmy, schopnost racionálně uvažovat, počítat a využívat svých příjmů podle zásad nedluhového hospodaření a s ohledem na životní priority.

Předložená bakalářská práce je věnována problematice výuky finanční gramotnosti na středních školách. Cílem předkládané práce bylo postihnout důležité aspekty výuky jedné z nejpodstatnější součástí finanční gramotnosti, a to gramotnosti peněžní, z pohledu středoškolského odborného vzdělávání. V prvních dvou hlavních kapitolách jsme se věnovali nutné poznatkové bázi této problematiky, která může být východiskem pro učitele v oblasti implementace finanční gramotnosti do kurikula střední školy. Kapitola tři je zaměřena na důležité aspekty výuky finanční gramotnosti z hlediska výukových cílů, obsahu výuky a technologie výuky. V závěru práce je potom uvedena oblast přípravy výuky finanční gramotnosti na středních školách včetně konkrétních ukázek písemných příprav na výuku. Můžeme konstatovat, že stanovený cíl se nám podařilo naplnit. Další práce ve zvolené problematice by mohla směřovat na analýzu vzdělávacích potřeb učitelů na středních školách v této oblasti a na analýzu znalostí žáků v oblasti finanční gramotnosti na středních školách.

Resumé

Výsledkem práce je charakteristika finanční gramotnosti s cílem poskytnout žákům střední školy informace vedoucí k jejich základní znalosti o jednotlivých částech zmiňované problematiky. Podrobnější rozbor produktů spadající do peněžní gramotnosti by měl vést k orientaci v nabídce peněžních ústavů, jejich porovnání a výběru nejvhodnějších nástrojů pro správu vlastních a rodinných financí. Příklady obsažené v projektovém dni pak názornými příklady mohou dokladovat pochopení tématu v praxi a měly by ukázat i individuální přístup jednotlivce či skupin.

Resumé

The result of the thesis is a characteristic of financial literacy with the aim to provide students of high school information leading to their basic knowledge of the individual parts of the mentioned issues. More detailed analysis of the products covered by the financial literacy should lead to the orientation in the proposal of financial institutions, their comparison and selection the most appropriate instruments for the management of their own finances and family finances. The examples included in the day of projects are then illustrative examples which can document the understanding of the subject matter in practice and should show individual approach of individuals or groups.

Seznam použitých pramenů

1. Ministerstvo financí: Národní strategie finančního vzdělávání. *Vzdelavani2020.cz* [online]. květen 2010. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf
2. Finanční gramotnost: Co to vlastně znamená?. *FinExpert.cz* [online]. 2010 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://finexpert.e15.cz/financni-gramotnost-co-to-vlastne-znamená>
3. Finanční gramotnost. *Wikipedia.cz* [online]. 2015. [cit. 2016-01-14]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf
4. VYBÍHAL Václav, a KOL. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Cofet, 2011. 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0. s. 13.
5. ŠKVÁRA Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: Ing. Miroslav Škvára, 2011. 219 s. ISBN 978-80-904823-0-2. s. 12.
6. Proč se finančně vzdělávat? *Psfv.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://www.psfv.cz>
7. Ministerstvo financí podporuje finanční vzdělávání. *Mfcr.cz* [online]. 2014. [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni-vzdelavani/narodni_strategie_financniho_vzdelavani_mf2010.pdf
8. ASZTALOS, Ondřej. *Oborová didaktika ekonomických předmětů*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1992. 140 s. ISBN 80-7079-063-6.
9. KREUZINGER, J. *Finanční slovník*. 1.vyd. Praha: Svoboda, 1973. 612 s. s. 37.
10. Srovnání spořicíh účtů. *Měsec.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/produkty/sporici-ucty/>

11. KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co vás neměl kdo naučit.* Olomouc: Anag, 2012. 151 s. ISBN 9788072637676. s. 19.
12. PETÝRKOVÁ, Lenka a Pavlína CHMELÁŘOVÁ. *Základy finanční gramotnosti.* 1. vyd. Praha: Generation Europe, 2011. 94 s. ISBN 9788090497481. s. 56.
13. REVENDA, Zbyněk (ed.). *Peněžní ekonomie a bankovníctví.* 5. aktualizované vyd. Praha: Management Press, 2012. 423 s. ISBN 978-80-7261-240-6. s. 37.
14. KUPIELOVÁ Ivana. *Slovník základních pojmů z bankovníctví.* Praha: Nakladatelství Fortuna, 1997. 64 s. ISBN 80-7167-495-3. s. 21.
15. Fond pojištění vkladů. *Fpv.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.fpv.cz/cs/>
16. Zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření.
17. Zákon o dluhopisech č. 190/2004 Sb.
18. HESOVÁ, Alena a Eva ZELENDOVÁ. *Finanční gramotnost ve výuce.* 1.vyd. Praha: NÚV, 2011. ISBN 978-80-86856-76-6.
19. PECINA, Pavel. *Projektování a příprava výuky v odborném technickém vzdělávání na středních školách.* Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2013. 110 s. s. 35.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Soutěžní formulář

Příloha č. 2: Banka - testové otázky

Příloha č. 3: Pošta, Bankovka

Příloha č. 4: Zaměstnavatel, Výpočet čisté mzdy

Příloha č. 5: Obchod

Příloha č. 6: Domácnost

Seznam tabulek

Tabulka 1: Základní potraviny

Tabulka 2: Základní potřeby

Přílohy

Příloha č. 1

Soutěžní formulář

Název rodiny	
--------------	--

Členové rodiny

Stanoviště		Trestné body
Banka	Testové otázky	
Pošta	1, Poštovní poukázka	
	2, Bankovka	
	Čas:	
Zaměstnavatel	1, Pracovní smlouva	
	2, Výpočet čisté mzdy	
Obchod		
Domácnost	1, Rozdělení	
	2, Odpověď	
Body celkem		

Příloha č. 2

Banka - testové otázky

1. Co patří mezi ochranné prvky bankovek?

- a) hlubotisk, okénkový proužek
- b) vodoznak, okénkový proužek
- c) vodotisk, plastický obrazec

2. Co je úrokovací období?

- a) Období (zpravidla na konci roku), kdy jsou vyměřovány úroky.
- b) Období života člověka, kdy mu není poskytována bezúročná půjčka.
- c) Období, za které se vypočítává úrok.

3. Jaké jsou formy peněz?

- a) mince a bankovky
- b) valuty a spořicí účet
- c) devizy a úvěrový účet

4. Jaké jsou znaky spotřebitelského úvěru?

- a) Lze ho použít pouze při velikonočních nákupech.
- b) Ručí pouze jeden ručitel.
- c) Je dostupný, ale hodně drahý.

5. V bance si půjčíte na jeden rok 100 000 Kč. Abyste půjčku zcela splatili, musíte celý rok splácet 10 000 Kč měsíčně. Jaká byla roční úroková míra této půjčky?

- a) 10%
- b) 20%
- c) 15%

6. Která z uvedených skutečností je podmínkou pro bezhotovostní placení?

- a) potvrzení o příjmu
- b) doložení bezúhonnosti
- c) existence účtu u banky

7. Co není ochranným prvkem bankovky?

- a) mikrotext
- b) vodoznak
- c) plastický obrazec

8. Co znamená zúročení peněz uložených v bance?

- a) Za nějakou dobu získám více peněz, než jsem do banky vložil.
- b) Banka poskytne peníze dalším klientům na úrokovaný úvěr.
- c) Za uložené peníze musíte bance zaplatit úrok.

9. Co je obligace?

- a) úvěrový cenný papír
- b) úvěrový cenný papír na auto
- c) úvěrový cenný papír na nemovitost

10. Co znamená inflace?

- a) klesání cen
- b) všeobecný růst cen
- c) ceny se nemění

11. Kdo vydává dluhopisy?

- a) akciové společnosti
- b) ten, kdo má zvláštní oprávnění k vydávání dluhopisů
- c) stát, podniky, obce a banky

12. V bance si uložíte na jeden rok 50 000 Kč s ročním úrokem 3 %. Kolik peněz budete mít na konci roku po připsání úroků?

- a) 50 000 Kč
- b) 51 500 Kč
- c) 55 000 Kč

13. K jakému účelu slouží banky?

- a) úschova a správa peněz
- b) zaměstnávají pracovníky
- c) k nákupu

Správné řešení: 1b, 2c, 3a, 4c, 5b, 6c, 7c, 8a, 9a, 10b, 11c, 12b, 13

Pošta a Bankovka

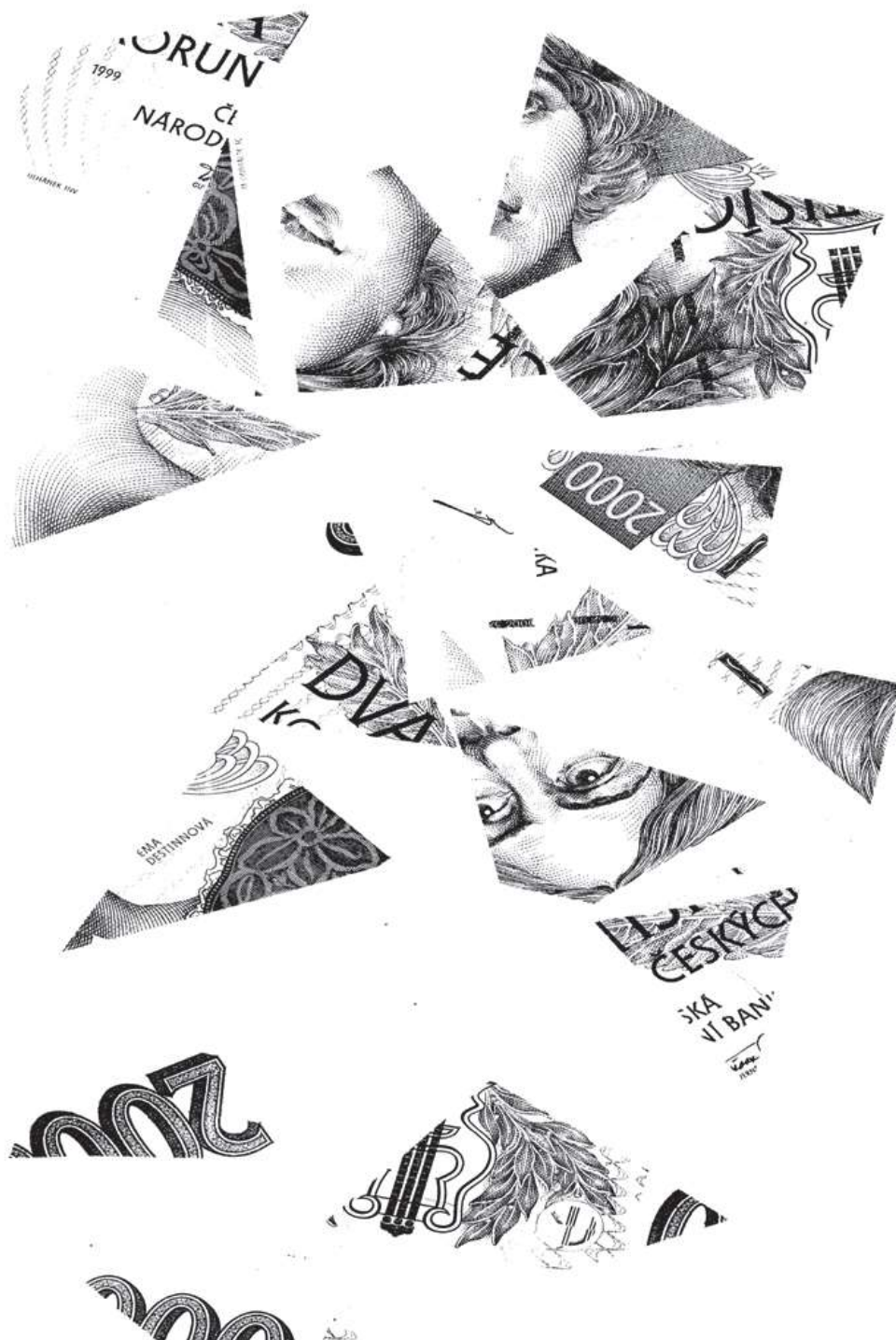
Na základě níže uvedených údajů vyplň poštovní poukázku C.

Paní Alena Nováková, bydliště Luční 250, 110 00 Praha, chce zaslat poštovní
 poukázkou částku 1 280 Kč paní Marii Pospíšilové, Hornická 1230,
 59301 Bystřice nad Pernštejnem.

Poštovní poukázka C: Podací lístek		Poštovní poukázka C	
Česká pošta, s.p. ČC 47134983 Číslo příjmu cena podací znaky	Kč h Slovy Kč h	Čísťka Kč Lůňta pro výplatu Do vlastních rukou výhradně jen adresáta	Tr. kód 1 1 7 Nevyplatit před Dodejka Poznámky Do vlastních rukou Přímo musí být vyplněny údaje číšťka Kč, adresa adresáta a odesílatele. PSČ adresáta musí být uvedeno v předtištěném rámečku. Další pokyny pro vyplnění jsou uvedeny na zadní straně.
Kč h Adresát Kč h		Adresát PSČ Odesílatel PSČ Zpráva pro adresáta	
Kč h Odesílatel		117+	

Bankovka:

Slož v co nejkratším čase rozstříhanou bankovku.

Příloha č. 4

Zaměstnavatel a výpočet čisté mzdy

Zaměstnavatel:

V pracovní smlouvě je pět zásadních nedostatků. Označ je.

PRACOVNÍ SMLOUVA

Zaměstnavatel: AUTO..., s.r.o.,

se sídlem: Lipová 257, 602 00 Brno

IČO: 75411403

zastoupená jednatelem společnosti Ladislavem Novým

a

Zaměstnanec: Alena Nováková,

trvalé bydliště: Luční 250, 110 00 Praha

uzavírají níže uvedeného dne tuto pracovní smlouvu:

I.

Vznik pracovního poměru

Zaměstnanec nastoupí do práce dne 1. 7. 2015. Tento den je dnem vzniku pracovního poměru mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem.

Pracovní poměr se sjednává na dobu určitou od 1. 7. 2015 do 31. 7. 2015.

Zaměstnanec a zaměstnavatel se dohodli na zkušební době, a to šestiměsíční, počítané ode dne nástupu do práce.

II.

Druh práce

Zaměstnanec bude pracovat na pracovní pozici prodejce nových vozů

III.

Mzdové podmínky

Zaměstnanci za vykonanou práci náleží mzda ve výši 50 Kč (slovy padesát korun českých) za každou jednu (1) hodinu vykonané práce.

Hrubá mzda podle této smlouvy - snižena o daň z příjmu fyzických osob, o pojistné na sociální zabezpečení, o příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné veřejného zdravotního pojištění a o jiné platby ve smyslu § 121 zákoníku práce.

Mzda za řádně vykonanou práci pro zaměstnavatele bude zaměstnavatelem vyplácena nejpozději do 15. dne následujícího měsíce na bankovní účet zaměstnance.

IV.

Pracovní doba

Pracovní doba je stanovena v rozsahu 45 hodin týdně.

Zaměstnanec bude vykonávat pro zaměstnavatele práci ve dnech pondělí až pátek od 9:00 hodin do 18:00 hodin.

Dovolená za kalendářní rok činí 3 týdny.

Správné řešení: I - šestiměsíční zkušební doba, IV - pracovní doba 45 hodin týdně, IV - pracovní doba od 9:00 hodin do 18:00 hodin bez přestávky, IV - dovolená 3 týdny, není uvedeno místo výkonu práce.

Výpočet čisté mzdy

Úkol:

Zaměstnanec má hrubý příjem 25 000 Kč měsíčně. Urči výše čisté mzdy za předpokladu zjištění těchto položek:

1. Sociální pojistné zaměstnance.
2. Zdravotní pojistné zaměstnance.
3. Daň zálohová.

Příloha č. 5

Obchod:

Jste čtyřčlenná rodina (rodiče a dvě děti ve věku 10 a 15 let), která se vrátila z dovolené. Máte hotovost pouze 350 Kč a potřebujete pro rodinu připravit snídani, oběd a večeři.

V domácnosti máte koření, sůl, cukr, hořčici, 1 kg strouhanky, 1 kg hladké mouky, 1 kg těstovin a 1 ks vepřové konzervy.

Jaké potraviny a v jakém množství z níže uvedené nabídky obchodu nakoupíte?

Musíte dodržet 3 stanovené podmínky:

- 1, Připravit pro rodinu snídani, oběd a večeři.
- 2, Dodržet principy zdravého stravování.
- 3, Nepřekročit limit nákupu v hodnotě 350 Kč.

Tabulka 1: Základní potraviny

Druh zboží	Cena v Kč	Množství
Jogurt Florian	10,5	1 ks
Mražený špenát	17,2	450 g
Bramborové hranolky	28	750 g
Tatarská omáčka	56,2	440 ml
Ochucené mléko	19,9	0,5 l
Sýr Hermelín přírodní	24,9	120 g
Sýr plátkový	19	10 dkg
Rozpustná káva	169	200 g
Krabicové mléko 1,5 % tuku	15,9	1 l
Sirup	24,2	700 g
Chléb	22	1 700 g
Umělý tuk Flora	35,9	400 g
Máslo	18	300 g
Kuřecí párky	21,5	250 g
Rajčata	23	1 kg
Okurky (salátové)	19	1 kg
Rohlík máslový	1,5	1 ks
Sardinky	18	250 g
Kuřecí řízky	120	1 kg
Čaj porcovaný	22	1 balení (20 ks)
Olej	25	1 l
Kečup	16	440 ml
Vajíčka	20	10 ks

Příloha č. 6

Domácnost:

Rodinu Dufkových tvoří pan Dufek, paní Dufková, jejich syn a matka paní Dufkové.

Rodina musí nutně koupit lednici za 10 600 Kč.

Zjistěte, zda si na základě měsíčního hospodaření celé rodiny budou moci tuto lednici zakoupit.

Jednotlivé položky rozdělte na osobní příjmy a osobní výdaje.

Tabulka 2: Základní potřeby

Název	Jednotka v Kč
Čistá mzda pana Dufka	20 000
Nájemné	9 000
Provoz domácnosti	3 000
Starobní důchod babičky	8 400
Čistá mzda paní Dufkové	10 000
Doprava a provoz auta	2 000
Jídlo	9 000
Přijaté úroky a dividendy	2 000
Oblečení	3 000
Zábava	2 000
Příjmy z cenných papírů	10 000
Splátka úvěru	3 000
Splátka leasingu	6 000
Stavební spoření	3 000